

**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Данилюк Л. Р.

Захист права на безпечне довкілля

**методичні вказівки
для підготовки до семінарських (практичних) занять
та самостійної роботи
здобувачів вищої освіти денної форми навчання
спеціальності 081 Право**

м. Івано-Франківськ – 2025

Данилюк Л. Р. Захист права на безпечне довкілля: методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти денної форми навчання спеціальності 081 Право. Івано-Франківськ, 2025. 25 с.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти денної форми навчання спеціальності 081 Право з навчальної дисципліни «Захист права на безпечне довкілля» розроблені на основі навчального плану підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр ОП Міжнародне та європейське право Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Метою даного видання є сприяння організації роботи здобувачів вищої освіти при вивченні відповідного курсу. В посібнику викладені: методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи; завдання до семінарських занять та самостійної роботи, які включають короткі методичні рекомендації, переліки питань, що виносяться на обговорення під час занять, контрольні питання, практичні завдання, питання для проведення поточного контролю самостійної роботи. До кожної теми поданий перелік додаткових джерел для опрацювання (літератури, в якій досліджуються окреслені проблеми, нормативно-правових актів, що регулюють відповідні правовідносини та посилань на інформаційні ресурси, де висвітлюються дані питання).

Методична розробка призначена для здобувачів вищої освіти, викладачів.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи.....	6
Завдання до семінарських занять та самостійної роботи.....	8
Заняття 1.....	8
Тема 1. Екологічні права у системі конституційних та міжнародних прав людини і громадянина	
Заняття 2.....	10
Тема 2. Право на безпечне навколишнє природне середовище – центральний елемент системи екологічних прав громадян	
Заняття 3.....	11
Тема 3. Система гарантій реалізації та захисту екологічних прав громадян	
Заняття 4.....	13
Тема 4. Нормування і стандартизація в сфері забезпечення екологічної безпеки	
Заняття 5.....	15
Тема 5. Юридичні засади захисту права громадян на безпечне довкілля	
Заняття 6.....	16
Тема 6. Відповідальність у системі гарантій реалізації та захисту екологічних прав громадян	
Заняття 7.....	18
Тема 8. Правові питання компенсації шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля	
Заняття 8.....	21
Тема 9. Проблеми доступу до правосуддя при захисті екологічних прав	

Заняття 9	23
Тема 10. Міжнародно-правові аспекти судового захисту екологічних прав громадян	
Теми та завдання для самостійної роботи	25
Тема 7. Принципи адміністративно-правової охорони права на безпечне довкілля	25

ВСТУП

Стрімке зростання техносфери, інтенсивний розвиток промисловості все більше актуалізують проблему практичної реалізації та захисту права на безпечне для життя і здоров'я довкілля кожної фізичної особи. Негативні екологічні (антропогенні) фактори напряму впливають на основні показники здоров'я населення. Відтак можливість дихати чистим повітрям, споживати чисту питну воду, вільно користуватися природними багатствами тощо повинні гарантуватись на законодавчому рівні.

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля закріплено у відповідних актах екологічного законодавства, а також в главі 21 Цивільного кодексу України, що надає можливість використання конкретних цивільно-правових засобів захисту суб'єктивних прав особи в екологічній сфері та сприяє забезпеченню їх реалізації. Кожен вправі вимагати від держави, юридичних і фізичних осіб виконання ними обов'язків для забезпечення такого стану довкілля, який не порушує право на безпечне довкілля, а вразі його порушення звертатися з вимогою про захист порушеного права.

Особливо важливого значення набувають рівень належної реалізації та забезпечення правового захисту екологічних прав у умовах війни.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є норми права, які регулюють відносини, що виникають в процесі захисту права на безпечне довкілля.

Навчальна дисципліна «Захист права на безпечне довкілля» передбачає вивчення змісту та структури права на безпечне довкілля, юридичних критеріїв безпеки довкілля, системи гарантій забезпечення права на безпечне довкілля, правових способів захисту права на безпечне довкілля, судової практики розгляду категорії спорів, що виникають у зв'язку із порушенням права на безпечне довкілля.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування системи знань щодо можливостей ефективної реалізації права на безпечне довкілля, а також механізмів дієвого захисту даного права в адміністративному та судовому порядку.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є набуття студентами знань та розуміння змісту положень нормативно-правових актів, що регламентують всі критерії безпечності навколишнього природного середовища та його окремих компонентів, які містяться у стандартах і нормативах, а також визначають юридичні засоби захисту і забезпечення прав та інтересів громадян в галузі охорони навколишнього природного середовища.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Вивчення навчальної дисципліни здійснюється в формі лекцій, семінарських занять та самостійної роботи студентів.

Даний посібник покликаний допомогти студентам у процесі вивчення навчальної дисципліни «Захист права на безпечне довкілля», зокрема при підготовці студентів до семінарських занять та організації самостійної роботи.

Семінарські заняття повинні забезпечити глибоке засвоєння теоретичного матеріалу та належне оволодіння практичними навиками застосування відповідного законодавства. В зв'язку з цим кожне заняття передбачає *розгляд теоретичних питань, виконання контрольних питань та вирішення практичних завдань*. Короткі методичні рекомендації та розширений перелік джерел, розроблені до кожної теми, мають допомогти студентам у виборі методики їх дослідження.

Готуючись до семінарських занять, студентам перш за необхідно вивчити *теоретичні питання*, які винесені для обговорення, опрацювавши рекомендовану літературу. Також потрібно проаналізувати додаткові джерела, формуючи свою власну наукову позицію, особливо зі спірних, дискусійних питань.

Основою підготовки до семінарських занять виступає рекомендована література, яка є загальною для всіх тем, а саме:

1. Краснова М.В., Краснова Ю.А. Реалізація та захист екологічних прав громадян: теоретико-правові аспекти: наукове видання. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2021.

2. Медведєв К.В. Екологічні права громадян України: гарантії їх судового захисту: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2012.

3. Кравець Я.В. Екологічні суди: порівняльно-правовий аналіз. Одеса, 2018.

<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9756/atrium%20environmental.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

4. Zoryana Yaremak, Lesia Danyliuk, Nadiia Kobetska. Legal Protection of Environment in Conditions of War. *Grassroots Journal of Natural Resources*. Montreal, 2024. Volume 7. Issue 3. P. s5–s29. DOI: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.0703ukr01>

Виконання *контрольних питань* передбачає здійснення узагальнення чи навпаки конкретизацію окремих положень теми, порівняння нормативних приписів, тлумачення правових норм тощо.

Вирішення *практичних завдань* слід починати з уважного вивчення змісту конкретної Цілі сталого розвитку, визначення її еколого-правової складової. Потім необхідно встановити взаємозв'язок відповідної Цілі з іншими Цілями сталого розвитку, а також з'ясувати поточний стан індикаторів її завдань. Розв'язання завдання повинне бути максимально повним і обґрунтованим.

Контрольні питання та практичні завдання потрібно виконувати в

письмовій формі (в форматі word) із подальшим прикріпленням їх у class room до відповідного номера та теми заняття.

Невиконання письмово вказаних завдань означає незадовільну підготовку до заняття й тягне за собою незадовільну оцінку.

Також в межах семінарських занять передбачається проведення поточного контролю самостійної роботи.

Виконання питань для проведення поточного контролю самостійної роботи передбачає здійснення узагальнення чи навпаки конкретизацію окремих положень теми, порівняння нормативних приписів, тлумачення правових норм, проведення аналізу правових ситуацій, дослідження судової практики тощо.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи потрібно виконувати в письмовій формі (в форматі word) із подальшим прикріпленням їх у class room до відповідного номера та теми заняття.

Невиконання письмово вказаних завдань означає незадовільну підготовку до поточного контролю самостійної роботи й тягне за собою незадовільну оцінку.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Заняття 1

Тема 1. Екологічні права у системі конституційних та міжнародних прав людини і громадянина

Сьогодні система екологічних прав сформована й закріплена в актах міжнародного, європейського та національного законодавства. Така необхідність була зумовлена низкою історичних процесів і щоденно підтверджується рівнем розвитку сучасних екологічних правовідносин.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати історію становлення системи екологічних прав і її визначення в міжнародному екологічному законодавстві, проаналізувати місце та роль екологічних прав серед європейських стандартів захисту довкілля, визначити особливості екологічних прав і обов'язків, зокрема за законодавством України.

Питання для обговорення

1. Міжнародно-правове регулювання екологічних прав.
2. Екологічні права в законодавстві ЄС.
3. Правові засади визначення та реалізації екологічних прав у законодавстві України.
4. Особливості та система екологічних прав громадян України.
5. Конституційні екологічні права громадян України.
6. Екологічні обов'язки громадян України.

Контрольні питання (письмово)

1. Зобразіть схематично історичні етапи формування системи екологічних прав на міжнародному, європейському та національному рівнях.
2. Складіть таблицю системи та особливостей екологічних прав громадян України.
3. Зобразіть схематично екологічні обов'язки громадян України.

Практичні завдання (письмово)

1. Правозахисна організація «Екологія-Право-Людина» звернулася із запитом до Івано-Франківської обласної державної адміністрації з проханням надати документи та інформацію щодо видалення відходів гексахлорбензолу, що знаходилися на території Калуського району. Також просила надати кваліфікаційні критерії, що підтверджують наявність та відповідність учасника процедури закупівлі ТОВ «С.І. Груп Консорт ЛТД» щодо забезпечення надання послуг із збирання небезпечних відходів.

Усю запитувану інформацію та документи «Екологія-Право-Людина» не отримала. При цьому відмову у наданні інформації Департамент будівництва, житлово-комунального господарства, містобудування та архітектури Івано-Франківської ОДА обґрунтував наявністю відкритого кримінального провадження, яке унеможливорює надати копії документів. Окрім того,

відмовили у наданні інформації щодо ТОВ «С.І. Груп Консорт ЛТД», вказавши, що така інформація є конфіденційною.

Які екологічні права порушено?

Проаналізуйте та вирішіть справу посилаючись на законодавство.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи (письмово, в окремому зошиті для КСР)

1. Аналіз правової ситуації.

Див. посилання: <https://epl.org.ua/law-posts/pravo-na-dostup-do-ekolohichnoi-informatsii-vid-sub-iekta-hospodariuvannia-zakhyst-prava-hromadian-na-ekolohichnu-informatsiiu/>.

2. Аналіз правової ситуації.

Див. посилання: <https://epl.org.ua/law-posts/plata-za-informatsiiu/>.

Додаткові джерела для опрацювання

1. Доступ до публічної інформації в контексті інформації про стан довкілля: посібник для громадськості / Алексеєва Є. А., Жиравецький Т. М.; Міжнародна благодійна організація «Екологія–Право–Людина». Львів: Манускрипт, 2012. 45 с. http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/1129_EPL_Buklet_003_Inkl_Cover.pdf.

2. Доступ до правосуддя в галузі охорони довкілля: практичний посібник / Алексеєва Є. А., Левіна Г. М., Шуміло О. М., Шутяк С. В., Кравченко О. В.; Міжнародна благодійна організація «Екологія–Право–Людина». Львів: Норма, 2015. 144 с. http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2015/07/acsses2015_www2.pdf.

3. Доступ до правосуддя у справах із захисту довкілля / С. Шутяк [за заг. ред. О. Кравченко]. Львів: Видавництво «Компанія “Манускрипт”», 2021. 148 с. http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/EPL_Dostup_do_pravosuddya_NET.pdf.

4. Участь громадськості в прийнятті рішень та документів довкіллевого характеру: посібник / О. Мелень-Забрамна [за заг. ред. О. Кравченко]. Львів : «Компанія “Манускрипт”», 2021. 40 с. http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/EPL_Uchast_gromad.pdf.

5. Запити на інформацію та звернення: що варто знати громадянам України: посібник / О. Кізима [за заг. ред. Є. Алексеєвої, О. Кравченко]. Львів : «Компанія “Манускрипт”», 2022. 52 с. http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/EPL_Zapyt_info.pdf.

6. Данилюк Л. Р. Екологічне інформаційне забезпечення в Україні: поняття та шляхи здійснення. *Екологічне право*. Київ, 2020. Випуск 2. С. 32–37. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2020.2.5>.

7. Данилюк Л. Р. Наукові підходи до розуміння змісту поняття екологічного інформаційного забезпечення. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ, 2021. Випуск 57. С. 129–141. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.57.129-141>.

8. Данилюк Л. Р. Інформаційна складова оцінки впливу на довкілля. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Ужгород, 2023. № 03. С. 210–214. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.37>.

9. Данилюк Л. Р. Екологічне інформаційне забезпечення в механізмі екологічної та інформаційної політики України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Ужгород, 2024. Випуск 81. Том 2. С. 11–15. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.1>.

10. Данилюк Л. Р. Право на екологічну інформацію за законодавством ЄС. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ, 2024. Випуск 65. С. 3.21–3.30. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.65.3.21-3.30>.

Заняття 2

Тема 2. Право на безпечне навколишнє природне середовище – центральний елемент системи екологічних прав громадян

Право на безпечне довкілля є базовим у системі екологічних прав. Більше того, його належна реалізація визначає можливість здійснення громадянами своїх інших прав, наприклад, права на здоров'я, життя, благополуччя.

Для ідентифікації стану довкілля як безпечного чи небезпечного встановлюються спеціальні нормативи. Відповідно їх перевищення вказує на порушення права на безпечне довкілля.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати особливості та зміст права на безпечне довкілля, встановити поняття та заходи забезпечення екологічної безпеки, дослідити особливості реалізації та захисту права на безпечне довкілля в умовах воєнного стану.

Питання для обговорення

1. Право на безпечне довкілля в міжнародному, європейському та національному законодавстві.
2. Право на безпечне довкілля в системі прав людини.
3. Особливості та зміст права на безпечне довкілля.
4. Екологічна безпека: поняття та заходи забезпечення.
5. Право на безпечне довкілля в умовах воєнного стану.

Контрольні питання (письмово)

1. Зобразіть схематично місце права на безпечне довкілля в системі прав людини.
2. Складіть таблицю особливостей права на безпечне довкілля.
3. Зобразіть схематично заходи забезпечення екологічної безпеки.

Практичні завдання (письмово)

1. Аналіз судової справи.
Див. посилання: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100748749>.
За схемою: справа про ... , регіон, суть справи, сторони, суть проблеми, основні факти, аргументи сторін, позиція суду.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи (письмово, в окремому зошиті для КСР)

1. Аналіз правової ситуації.

Див. посилання: <https://epl.org.ua/law-posts/oskarzhennya-zmenschennya-szz-ptahofermy-na-1-mln-kurej-brojleriv/>.

2. Аналіз правової ситуації.

Див. посилання: <https://epl.org.ua/law-posts/zakhyst-prava-na-bezpechne-dlia-zhyttia-ta-zdorov-ia-dovkillia/>.

Додаткові джерела для опрацювання

1. Доступ до правосуддя в галузі охорони довкілля: практичний посібник / Алексєєва Є. А., Левіна Г. М., Шуміло О. М., Шутяк С. В., Кравченко О. В.; Міжнародна благодійна організація «Екологія–Право–Людина». Львів: Норма, 2015. 144 с. <http://epl.org.ua/human-posts/dostup-do-pravosuddia-v-haluzi-okhorony-dovkillia-praktychnyi-posibnyk/>.

2. Застосування Європейської конвенції з прав людини для захисту екологічних прав та довкілля (посібник) / Є. Алексєєва, О. Мелень-Забрамна, Д. Скрильніков. Видавництво «Компанія Манускрипт»: Львів, 2016. 240 с. <http://epl.org.ua/human-posts/zastosuvannia-yevropeiskoi-konventsii-z-prav-liudyny-dlia-zakhystu-ekolo-hichnykh-prav-ta-dovkillia-posibnyk/>.

3. Бредіхіна В. Л. Право громадян на безпечне навколишнє природне середовище: автореф. дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н.: спец. 12.00.06. Харків, 2005.

4. Кобецька Н. Р. Екологічні права громадян України: автореф. дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н.: спец. 12.00.06. Київ, 1998.

5. Мороз Г. В. Правове регулювання участі громадськості в прийнятті рішень у галузі охорони довкілля: монографія. Івано-Франківськ, 2008.

6. Решетник Л. П. Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням екологічних прав громадян: автореф. дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н.: спец. 12.00.07. Харків, 2005.

Заняття 3

Тема 3. Система гарантій реалізації та захисту екологічних прав громадян

В еколого-правовій доктрині гарантії реалізації екологічних прав та обов'язків громадян визначають як систему юридичних засобів забезпечення здійснення екологічних прав та обов'язків фізичними особами у галузі раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів та комплексів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки.

В процесі вивчення теми студенти повинні проаналізувати поняття та систему гарантій екологічних прав громадян, визначити значення правових норм, які закріпили екологічні права громадян та з'ясувати класифікацію, принципи, функції гарантій реалізації екологічних прав громадян.

Питання для обговорення

1. Поняття та система гарантій екологічних прав громадян.

2. Гарантуюче значення правових норм, які закріпили екологічні права громадян.

3. Класифікація гарантій екологічних прав та обов'язків громадян.

4. Зв'язок гарантій з елементами структури суб'єктивних екологічних прав.

5. Проблеми конкретизації правових норм про екологічні права та обов'язки громадян, юридичних термінів у цій галузі та їх вплив на процес гарантування таких прав.

6. Принципи та функції гарантій реалізації екологічних прав громадян.

Контрольні питання (письмово)

1. Зобразіть схематично систему гарантій екологічних прав громадян.

2. Складіть таблицю класифікації гарантій екологічних прав та обов'язків громадян.

3. Зобразіть схематично принципи та функції гарантій реалізації екологічних прав громадян.

Практичні завдання (письмово)

1. За рішенням Запорізької обласної ради металургійному комбінату із міського бюджету було виділено 1,5 млн. гривень для проведення природоохоронних заходів.

При перевірці правильності використання наданих коштів міськрадою було виявлено, що 45 % виділеної суми використано на будівництво житлового будинку для працівників комбінату, капітальний ремонт бази відпочинку, 5 % акумульовано в фонді реагування на надзвичайні ситуації підприємства, і лише 50 % спрямовано за призначенням – на закупівлю фільтраційного обладнання та приладів контролю скидів та викидів.

Обласна рада звернулася до суду із позовом до комбінату про повернення коштів, які були використані не на ті цілі, на які надавались.

Які заходи належать до природоохоронних?

Чи має місце в цьому випадку нецільове використання коштів?

Проаналізуйте та вирішіть справу посилаючись на законодавство.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи (письмово, в окремому зошиті для КСР)

1. Аналіз правової ситуації.

Див. посилання: <https://epl.org.ua/law-posts/zahyst-prava-na-ekologichnu-bezpeku-cherez-vidsutnist-kontrolyu-za-vykorystanniam-pestytsydiv-ta-agrohimikativ/>.

2. Аналіз правової ситуації.

Див. посилання: <https://epl.org.ua/law-posts/budivnytstvo-maloyi-ges-u-s-dzembronya/>.

Додаткові джерела для опрацювання

1. Антонюк У. В. Гарантії екологічних прав: проблеми наукової та нормативно-правової диференціації. *Прикарпатський юридичний вісник*. Івано-Франківськ, 2004. Випуск (3)6. С. 101–111. http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2014/10.pdf.

2. Головка А. Л. Правові гарантії реалізації екологічних прав громадян у

сфері природоохоронної діяльності в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 30 листопада 2018 р.). Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018. С. 40–42. https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/15.pdf.

3. Краснова Ю. А., Бузунко О. А. Гарантії реалізації права громадян України на судовий захист екологічних прав. *Приватне та публічне право*. Суми, 2021. Випуск 1. С. 28–32. DOI: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2021.1.5>.

4. Позняк Е. В. Еколого-правова культура в системі гарантій реалізації та захисту екологічних прав громадян України: політик-правовий вимір. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Київ, 2020. С. 89–96. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.6-2.16>.

5. Сіран М. М. Гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє природне середовище. *Прикарпатський юридичний вісник*. Івано-Франківськ, 2020. Випуск (4)33. С. 49–54. DOI: <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i4.622>.

6. Цапович В. А. Сучасні гарантії дотримання та охорони екологічних прав в Україні. *International scientific journal «Grail of Science»*. Вінниця, 2023. Випуск 27. С. 188–192. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.05.2023.025>.

7. Черкашина М. Поняття та класифікація юридичних гарантій екологічних прав громадян. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2004. С. 82–84. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14734/1/Cherkashyna_82-84.pdf.

Заняття 4

Тема 4. Нормування і стандартизація в сфері забезпечення екологічної безпеки

Нормування в галузі охорони довкілля – це діяльність компетентних органів по встановленню меж допустимого шкідливого впливу на навколишнє природне середовище з урахуванням сучасного науково-технічного розвитку.

Правове значення нормативів охорони довкілля полягає в тому, що вони є критерієм оцінки правомірності поведінки суб'єктів. Ці нормативи є обов'язковим для суб'єктів. Система екологічних нормативів включає нормативи екологічної безпеки та виробничо-господарські нормативи

Стандартизація – це діяльність, яка визначає певні обов'язкові вимоги до тих чи інших характеристик продукту, товару, об'єкту, процесу.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття нормування та стандартизації в галузі охорони довкілля, встановити види та систему екологічних нормативів і стандартів, дослідити міжнародної та європейської діяльності в галузі стандартизації навколишнього середовища.

Питання для обговорення

1. Нормування в галузі охорони довкілля: поняття та зміст.
2. Стандартизація в галузі охорони довкілля: поняття та зміст.
3. Нормування як захід забезпечення екологічної безпеки.
4. Види екологічних нормативів.
5. Стандартизація як захід забезпечення екологічної безпеки.
6. Міжнародна та європейська діяльність в галузі стандартизації навколишнього середовища.
7. Система екологічних стандартів і характеристика окремих з них.

Контрольні питання (письмово)

1. Зобразіть схематично види екологічних нормативів.
2. Складіть таблицю конкретних прикладів міжнародних і європейських стандартів у сфері довкілля.
3. Зобразіть схематично систему національних екологічних стандартів.

Практичні завдання (письмово)

1. Сільськогосподарський кооператив «Дністровський», не маючи належно обладнаного складу отрутохімікатів, зберігав їх під відкритим небом. Внаслідок дощів частину з них було змито стічними водами в ставок, з якого подається вода для тваринницьких ферм і поливу полів сусіднього сільськогосподарського кооперативу. Через деякий час внаслідок дії змитих у воду отрутохімікатів у сусідньому кооперативі загинуло 100 голів великої рогатої худоби, а також посіви на площі 20 га.

Які норми екологічного права порушені в даному випадку?

Які заходи відповідальності слід застосувати у даній ситуації?

Чи зміниться кваліфікація дій та характер позовів у випадку, якщо посіви та худоба, що загинули, належала цьому ж кооперативу «Дністровський»?

Проаналізуйте та вирішіть справу посилаючись на законодавство.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи (письмово, в окремому зошиті для КСР)

1. Аналіз правової ситуації.

Див. посилання: <https://epl.org.ua/law-posts/mykolayivcement-plant-2/>.

2. Аналіз правової ситуації.

Див. посилання: <https://epl.org.ua/law-posts/budivnytstvo-mges-v-s-goloshyno/>.

Додаткові джерела для опрацювання

1. Коваленко Б. В. Особливості системи екологічних стандартів за законодавством України. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* Київ, 2018. Випуск 4 (40). С. 120–126. <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/e327cac7-d98c-4b7f-a6fb-f7e396dd2d78/content>.

2. Тарасова В. В., Малиновський А. С., Рибак М. Ф. Екологічна стандартизація і нормування антропогенного навантаження на природне

середовище / заг. ред. професора В. В.Тарасової: Навч. посібник. Київ: Центр
 учбової літератури, 2007. 276 с.
http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/4026/3/Tarasova_Ecol_stand_2007.pdf.

Заняття 5

Тема 5. Юридичні засади захисту права громадян на безпечне довкілля

Захист екологічних прав громадян доцільно розглядати як сукупність юридичних заходів, що спрямовані на запобігання порушення та припинення порушення таких прав, усунення перепон у їх реалізації, визнання таких прав як оспорюваних, поновлення таких прав.

Правові засади захисту екологічних прав громадян можна визначати як сукупність правових норм, що складають відповідний підінститут екологічного права, спрямованих на закріплення та реалізацію форм, способів та засобів захисту екологічних прав громадян.

В процесі вивчення теми студенти повинні дослідити поняття захисту в механізмі правового забезпечення екологічних прав громадян, з'ясувати правові засади захисту права на безпечне довкілля, проаналізувати правові форми захисту права на безпечне довкілля, визначити способи захисту права на безпечне довкілля.

Питання для обговорення

1. Поняття захисту в механізмі правового забезпечення екологічних прав громадян.
2. Правові засади захисту права на безпечне довкілля.
3. Правові форми захисту права на безпечне довкілля.
4. Способи захисту права на безпечне довкілля.

Контрольні питання (письмово)

1. Зобразіть схематично нормативно-правові акти, які гарантують захист права на безпечне довкілля.
2. Зобразіть схематично правові форми захисту права на безпечне довкілля.
3. Зобразіть схематично способи захисту права на безпечне довкілля.
4. Складіть порівняльну таблицю адміністративної та судової форми захисту екологічних прав громадян.

Практичні завдання (письмово)

1. Гірничодобувне підприємство, здійснюючи технічне переобладнання шахти по видобуванню кам'яного вугілля, пройшло оцінку впливу на довкілля. Висновок з оцінки впливу на довкілля містив ряд екологічних умов, які були включені за результатами громадських слухань відповідної планованої діяльності.

Через пів року після отримання висновку підприємство почало технічну реконструкцію шахти. Однак, на думку керівника громадської організації

«Екологія Львівщини», екологічні умови висновку не враховуються. Він звернувся в суд з вимогою припинити діяльність з реконструкції шахти.

Які підстави припинення діяльності підприємств відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»?

Чи є керівник громадської організації належним позивачем?

Проаналізуйте та вирішіть справу посилаючись на законодавство.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи (письмово, в окремому зошиті для КСР)

1. Аналіз правової ситуації.

Див. посилання: <https://epl.org.ua/law-posts/zahyst-prava-zhyteliv-mista-kam-yanske-na-bezpechne-dlya-zhyttya-i-zdorov-ya-dovkilliya/>.

2. Аналіз правової ситуації.

Див. посилання: <https://epl.org.ua/announces/sudova-praktyka-u-sferi-ekologichnoyi-bezpeky-u-spravi-640-351-20/>.

Додаткові джерела для опрацювання

1. Доступ до правосуддя в галузі охорони довкілля: практичний посібник / Алексєєва Є. А., Левіна Г. М., Шуміло О. М., Шутяк С. В., Кравченко О. В.; Міжнародна благодійна організація «Екологія–Право–Людина». Львів: Норма, 2015. 144 с. <http://epl.org.ua/human-posts/dostup-do-pravosuddia-v-haluzi-okhorony-dovkillia-praktychnyi-posibnyk/>.

2. Міжнародний судовий форум: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (м. Київ, 7 листопада 2019 року): Збірник матеріалів. Київ, 2019. 192 с. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zbirnik_Eko_forum.pdf.

3. Медведєв К. В. Екологічні права громадян України: гарантії їх судового захисту: дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н.: спец. 12.00.06. Київ, 2012. <https://uacademic.info/ua/document/0412U005899>.

4. Мороз Г. В. Захист екологічних прав та інтересів у судовому порядку. *Law and Society*. Lublin, 2019. Volume 9. P. 65–73. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/LS/article/view/3852/4435>.

5. Решетник Л. П. Правові питання компенсації шкоди, заподіяної порушенням екологічних прав громадян: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2013. 156 с. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/1346/1/Reshetnik_monogr.pdf.

6. Юсупов В. А., Ченшова Н. В. Міжнародний досвід судового захисту екологічних прав громадян: сучасний стан. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2021. Випуск 2. С. 247–249. <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/762>.

Заняття 6

Тема 6. Відповідальність у системі гарантій реалізації та захисту екологічних прав громадян

Юридична відповідальність у галузі охорони навколишнього природного середовища – це закріплений в законодавстві і забезпечений державою

обов'язок порушника еколого-правових вимог зазнати примусового позбавлення чи обмеження певних особистих чи майнових благ.

Юридична відповідальність за екологічні правопорушення є комплексним міжгалузевим інститутом екологічного права і характеризується тим, що: має особливу підставу – екологічне правопорушення; передбачає застосування санкцій кримінально-правового, адміністративного, цивільно-правового, дисциплінарного характеру до осіб, що вчинили екологічне правопорушення.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття, форми і види відповідальності за порушення екологічних прав громадян, дослідити особливості видів юридичної відповідальності за порушення екологічних прав громадян.

Питання для обговорення

1. Поняття, форми і види відповідальності за порушення екологічних прав громадян.

2. Проблеми застосування дисциплінарних стягнень за порушення екологічних прав громадян.

3. Проблеми адміністративної відповідальності у сфері реалізації екологічних прав громадян.

4. Проблеми криміналізації правопорушень у галузі захисту екологічних прав громадян.

5. Особливості цивільно-правової (майнової) відповідальності за порушення екологічних прав громадян.

Контрольні питання (письмово)

1. Зобразіть схематично види юридичної відповідальності за порушення екологічних прав громадян.

2. Складіть порівняльну таблицю підстав і заходів адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення екологічних прав громадян.

3. Зобразіть схематично особливості цивільно-правової (майнової) відповідальності за порушення екологічних прав громадян.

4. Назвіть найбільш ефективні, на Вашу думку, заходи юридичної відповідальності за порушення екологічних прав громадян і проаналізуйте їх.

Практичні завдання (письмово)

1. Інспекторами Держекоінспекції під час обстеження території сільської ради було виявлене несанкціоноване звалище відходів. Оскільки сільська рада не виконала своїх обов'язків щодо належного контролю за поведженням з відходами на своїй території, запобігання їх негативному впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людей, засмічення земельних ресурсів та допустила утворення на своїй території несанкціонованого звалища, Держекоінспекцією була направлена претензія голові сільради із пропозицією сплатити суму завданої шкоди у розмірі 54877,2 грн.

На підставі якої Методики слід визначати розмір суми відшкодування в цьому випадку?

Викладіть мотивувальну частину претензії з посиланням на норми законодавства.

Проаналізуйте та вирішіть справу посилаючись на законодавство.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи (письмово, в окремому зошиті для КСР)

1. Проаналізуйте проблематику та визначте перспективи притягнення рф до відповідальності за шкоду, завдану довкіллю України (зокрема на основі джерел, поданих нижче в пунктах 1, 2, 4, 5.).

Додаткові джерела для опрацювання

1. Війна та шкода довкіллю чи можна притягнути росію до відповідальності. 2024. <https://ecoaction.org.ua/vijna-ta-shkoda-dlia-dovkillia-prytiahnuty-rosiu.html>

2. Міжнародно-правова відповідальність за шкоду довкілля під час війни: аналітичний документ. 2024. <https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/Mizhn.pravova-vidpovidalnist-za-shkodu-dovkilliyu.pdf>

3. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення : навч. посіб. / Т.К. Оверковська, Н.М. Опольська; Вінн. нац. аграр. ун-т. Вінниця: ВНАУ, 2019. 254 с. <http://repository.vsau.org/getfile.php/24510.pdf>

4. Костицький В. В., Костицька І. О., Микитюк М. А., Суходольська А. А. До питання про юридичну відповідальність за злочинне посягання на конституційне право людини на безпечне довкілля у ході російської воєнної агресії в Україні. *Екологічне право*. Київ, 2022. Випуск 3–4. С. 25–28. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2022.3-4-4.5>.

5. Яремак З. В. Право збройних конфліктів і захист навколишнього природного середовища: пошук балансу. *Law and Society*. Lublin, 2022. Volume 6. P. 257–266. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/lsp/issue/view/346/115>.

Заняття 7

Тема 8. Правові питання компенсації шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля

Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням екологічних прав громадян є складним соціально-правовим інститутом, в якому поєднуються заходи майнової юридичної відповідальності (шкода заподіяна правопорушенням), та позитивної відповідальності, що застосовується у випадку заподіяння шкоди природними стихійними чи техногенно-природними явищами та іншими подіями що не залежать від волі людини та за своєю юридичною природою є засобами захисту екологічних прав.

Екологічна шкода – це негативні зміни в стані довкілля, викликані його забрудненням, виснаженням, порушенням вимог екологічної безпеки, порушенням екологічних прав громадян, що знижують природні можливості середовища до самоочищення, самовідновлення, чи роблять неможливим відновлення його стану людиною, проявляються впродовж тривалого часу, не мають чітких територіальних меж (первинна екологічна шкода) і є причиною

настання фізіологічних, генетичних та інших негативних наслідків для життя та здоров'я людини, її соціального оточення, несуть загрозу для життя і здоров'я майбутніх поколінь, спричиняють фізичні та психічні страждання особам (вторинна шкода), можуть мати відносно об'єктивну грошову оцінку (або важко піддаються такій оцінці).

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати місце інституту відшкодування шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля в системі видів юридичної відповідальності, дослідити зміст, види та структуру шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля, проаналізувати проблеми відшкодування моральної шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля, встановити зміст підстав та умов відшкодування шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля, визначити способи та гарантії відшкодування шкоди заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.

Питання для обговорення

1. Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля в системі видів юридичної відповідальності.
2. Зміст, види та структура шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.
3. Проблеми відшкодування моральної шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.
4. Зміст підстав та умов відшкодування шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.
5. Екологічно небезпечна діяльність, як спеціальна умова відшкодування шкоди, заподіяної порушенням екологічних прав громадян.
6. Способи відшкодування шкоди заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.
7. Гарантії відшкодування шкоди заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.

Контрольні питання (письмово)

1. Зобразіть схематично види шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.
2. Назвіть основні, на Вашу думку, проблеми відшкодування моральної шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.
3. Складіть таблицю підстав та умов відшкодування шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.
4. Зобразіть схематично способи відшкодування шкоди заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.
5. Перелічіть та проаналізуйте гарантії відшкодування шкоди заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.

Практичні завдання (письмово)

1. Внаслідок реалізації програми із забезпечення позаядерного статусу України відповідно до умов міжнародно-правових договорів Міноборони

України уклало договір із Павлоградським механічним заводом (Дніпропетровська область) на проведення робіт із розібрання стратегічних ракет СС-24. В процесі розібрання із ракет повинні бути вилучені ступені з твердим паливом для подальшої утилізації.

Група мешканців м. Павлограда звернулася із позовом до суду із вимогою про заборону Міноборони здійснювати вказані дії, адже такими діями будуть порушені їх екологічні права, або компенсувати їх витрати на лікування, які вони змушені будуть понести в майбутньому за умови реалізації положень договору.

В суді представник Міноборони проти позову заперечив, вказавши, що (1) чинним законодавством заборонено пред'являти альтернативні позовні вимоги; (2) Міноборони діє відповідно до вимог чинного законодавства, а отже – правомірно, тому порушень прав громадян не може бути; (3) громадяни не понесли будь-яких втрат у зв'язку із реалізацією проекту, тому вони не підлягають компенсації.

Визначити види правовідносин, що виникли.

Надати правову оцінку позиції громадян.

Надати правову оцінку позиції Міноборони.

Яким чином можуть бути захищені права та інтереси громадян?

Проаналізуйте та вирішіть справу посилаючись на законодавство.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи (письмово, в окремому зошиті для КСР)

1. Проаналізуйте перспективи компенсації екологічної шкоди, заподіяної збройною агресією РФ у рамках використання національних і міжнародних судових механізмів (зокрема на основі джерел, поданих нижче в пунктах 2– 4).

Додаткові джерела для опрацювання

1. Відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення відповідачами прав позивача на безпечне довкілля. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 13 грудня 2023 року у справі № 279/1856/22ю. <https://www.hsa.org.ua/blog/vidskoduvannia-moralnoyi-skodi-zavdanoyi-vnaslidok-porusennia-vidpovidacami-prav-pozivaca-na-bezpecne-dovkillia>.

2. Відшкодування збитків, завданих війною РФ: політика, розроблена українською владою. <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/vidshkoduvannya-zbitkiv-zavdanih-viynoyu-rf-politika-rozroblena-ukrayinskoyu-vladoyu.html>

3. Використання національних судових механізмів відшкодування з Російської Федерації шкоди, завданої українському довкіллю в результаті збройної агресії: посібник / О. Кравченко, О. Мелень-Забрамна, О. Пелих [за заг. ред. О. Кравченко]. Львів: Компанія «Манускрипт», 2024. 104 с. https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/EPL_Sudovyu_mehanizm.pdf.

4. Перспективи відшкодування екологічної шкоди, спричиненої збройною агресією РФ в рамках міжнародних екологічних угод: посібник / Є. Алексеєва, С. Баран, С. Гольфстрьом, І. Заверуха, О. Кизима, О. Мелень-Забрамна, О. Пелих; за наук. ред. О. Кравченко, Д. Скрильнікова. Львів:

Компанія «Манускрипт», 2023. 92 с. https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/Ecoshkoda_war0903.pdf.

5. Карнаух Б. П. Відшкодування екологічної шкоди. Адаптація земельного законодавства України до вимог Європейського Союзу. Гарантії прав на землю. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/prezent_Karnauch.pdf.

6. Кобецька Н. Р. Особливості відшкодування шкоди, заподіяною здоров'ю громадян через негативний вплив на довкілля. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ, 2001. Випуск 6. С. 132–140. http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3670/1/%d0%9a%d0%be%d0%b1%d0%b5%d1%86%d1%8c%d0%ba%d0%b0_%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f_2001.pdf.

7. Решетник Л. П. Правові питання компенсації шкоди, заподіяної порушенням екологічних прав громадян: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2013. 156 с. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/1346/1/Reshetnik_monogr.pdf.

8. Стрілець І. Ю. Міжнародно-правовий досвід відшкодування шкоди, що завдана довкіллю під час міждержавних збройних конфліктів: значення для післявоєнного відновлення земель України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. Чернігів, 2023. № 7. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-01-15>.

Заняття 8

Тема 9. Проблеми доступу до правосуддя при захисті екологічних прав

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» кожен громадянин має право на подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування шкоди, заподіяної їхньому здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище. Право на звернення до суду за захистом свого порушеного права (право на доступ до правосуддя), будучи самотійним правом, водночас визначає механізм захисту інших екологічних прав.

У процесі вивчення теми студенти повинні дослідити особливості правового регулювання доступу до правосуддя при захисті екологічних прав, з'ясувати специфіку права громадських організацій на представництво в суді екологічних інтересів суспільства з метою захисту порушених екологічних прав людини та громадянина, провести загальну характеристику проблем доступу до правосуддя у захисті права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні, встановити порядок захисту екологічних прав у національних судах і Європейському суді з прав людини.

Питання для обговорення

1. Правове регулювання доступу до правосуддя при захисті екологічних прав.

2. Право громадських організацій на представництво в суді екологічних інтересів суспільства з метою захисту порушених екологічних прав людини та громадянина.

3. Проблеми доступу до правосуддя у захисті права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

4. Захист екологічних прав у національних судах.

5. Захист екологічних прав у Європейському суді з прав людини.

Контрольні питання (письмово)

1. Складіть таблицю правових норм міжнародного, європейського та національного законодавства, які гарантують доступ до правосуддя при захисті екологічних прав.

2. Назвіть основні, на Вашу думку, проблеми захисту екологічних прав у національних судах.

3. Перелічіть та проаналізуйте особливості захисту екологічних прав у Європейському суді з прав людини.

Практичні завдання (письмово)

1. Проаналізуйте одну справу з реєстру судових рішень, пов'язану із захистом громадського екологічного інтересу. В таких справах позивачем виступає громадська організація, наприклад, справа <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235823> (цю справу не використовувати). Справи також можна брати з сайтів громадських організацій, як наприклад <http://epl.org.ua/law-tax/spravvy/>, однак аналізувати саме судові рішення по цих справах.

Аналіз має включати: короткий опис суті спору, суть позовних вимог, результат розгляду, власні висновки щодо особливостей цієї справи.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи (письмово, в окремому зошиті для КСР)

1. На основі проаналізованого в попередньому завданні судового рішення, сформулюйте задачу та підготуйте її розв'язання з посиланням на конкретні статті нормативно-правових актів (вирішення не обов'язково має збігатися з позицією судових інстанцій).

Додаткові джерела для опрацювання

1. Доступ до правосуддя в галузі охорони довкілля: практичний посібник / Алексєєва Є. А., Левіна Г. М., Шуміло О. М., Шутяк С. В., Кравченко О. В.; Міжнародна благодійна організація «Екологія–Право–Людина». Львів: Норма, 2015. 144 с. http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2015/07/acsses2015_www2.pdf.

2. Доступ до правосуддя у справах із захисту довкілля / С. Шутяк [за заг. ред. О. Кравченко]. Львів: Видавництво «Компанія “Манускрипт”», 2021. 148 с. http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/EPL_Dostup_do_pravosuddya_NET.pdf.

3. Міжнародний судовий форум: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (м. Київ, 7 листопада 2019 року): Збірник матеріалів. Київ,

2019. 192 с. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zbirnik_Eko_forum.pdf.

4. Єрмолаєва Т. В. Проблеми доступу до правосуддя при захисті екологічних прав. *Проблеми законності*. Харків, 2017. Випуск 137. С. 92–100. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.137.101650>.

5. Медведєв К. В. Екологічні права громадян України: гарантії їх судового захисту: дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н.: спец. 12.00.06. Київ, 2012. <https://uacademic.info/ua/document/0412U005899>.

6. Мороз Г. В. Захист екологічних прав та інтересів у судовому порядку. *Law and Society*. Lublin, 2019. Volume 9. P. 65–73. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/LS/article/view/3852/4435>.

Заняття 9

Тема 10. Міжнародно-правові аспекти судового захисту екологічних прав громадян

На міжнародному рівні екологічні права вперше були зафіксовані в Стокгольмській декларації про навколишнє середовище (1972). Пізніше концепція екологічних прав деталізувалася в Декларації Ріо-де-Жанейро про навколишньому середовищі та розвитку (1992) й Орхуській конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються охорони навколишнього середовища (1998).

Аналіз норм міжнародного та національного екологічного законодавства щодо захисту екологічних прав громадян, а також його правозастосовча практика доводить, що вирішення проблем судового захисту екологічних прав громадян має здійснюватися шляхом вдосконалення міжнародної та національної екологічної політики держав, вдосконалення національного законодавства, використання міжнародної судової практики як джерела права національними судами, що, у свою чергу, дозволить також попередити порушення екологічних прав громадян.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати сучасний стан міжнародного досвіду судового захисту екологічних прав громадян, проаналізувати вплив міжнародного досвіду на вирішення проблем судового захисту екологічних прав громадян в Україні, дослідити досвід організації та діяльності екологічних судів у інших державах, провести характеристику міжамериканської системи захисту права на безпечне довкілля

Питання для обговорення

1. Міжнародний досвід судового захисту екологічних прав громадян: сучасний стан.
2. Вплив міжнародного досвіду на вирішення проблем судового захисту екологічних прав громадян в Україні.
3. Досвід організації та діяльності екологічних судів у інших державах.
4. Міжамериканська система захисту права на безпечне довкілля.

Контрольні питання (письмово)

1. Перелічіть та проаналізуйте особливості сучасного стану міжнародного досвіду судового захисту екологічних прав громадян.
2. Обґрунтуйте прояви та наслідки впливу міжнародного досвіду на вирішення проблем судового захисту екологічних прав громадян в Україні.
3. Назвіть основні, на Вашу думку, особливості функціонування екологічних судів у інших державах.
4. Зобразіть схематично специфіку міжамериканської системи захисту права на безпечне довкілля.

Практичні завдання (письмово)

1. Опрацюйте наукову статтю:

Бабіч А. Практика Європейського суду з прав людини у сфері забезпечення екологічних прав громадян. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2019. № 11. С. 161–165. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.11.26>.

На основі цього охарактеризуйте міжнародне співробітництво в сфері охорони довкілля, проаналізуйте практику ЄСПЛ щодо розгляду справ, де скаргник вказує на порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, дослідіть найбільш поширені випадки порушення прав людини в різних країнах, розробіть пропозиції щодо подальшого вдосконалення законодавства України з урахуванням висновків та рекомендацій ЄСПЛ.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи (письмово, в окремому зошиті для КСР)

1. Проаналізуйте одне рішення ЄСПЛ проти України (на власний вибір) у сфері захисту екологічних прав.

Додаткові джерела для опрацювання

1. Бабіч А. Практика Європейського суду з прав людини у сфері забезпечення екологічних прав громадян. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2019. № 11. С. 161–165. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.11.26>.

2. Бузунко О. А. Судовий захист екологічних прав в Україні: дис. на здоб. наук. ст. д-ра філософії: спец. 081 Право. Київ, 2023. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/dis_buzunko.pdf.

3. Поліщук І. В. Міжнародно-правові аспекти судового захисту екологічних прав громадян. *Юридичний вісник*. Одеса, 2019. № 4 (53). С. 15–20. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.53.14285>.

4. Юсупов В. А., Ченшова Н. В. Міжнародний досвід судового захисту екологічних прав громадян: сучасний стан. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2021. Випуск 2. С. 247–249. <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/762>.

ТЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 7. Принципи адміністративно-правової охорони права на безпечне довкілля

Питання для обговорення

1. Поняття еколого-правового статусу людини і громадянина.
2. Правовідносини у сфері реалізації та захисту екологічних прав громадян та їх місце в системі екологічних правовідносин.
3. Звернення громадян до відповідних органів державної влади з метою сприяння у реалізації та захисту права на безпечне довкілля та екологічних обов'язків як основна форма їх здійснення.
4. Адміністративно-правове забезпечення права на безпечне довкілля в умовах воєнного стану.
5. Роль процесуальних норм при реалізації права на безпечне довкілля.
6. Процедури здійснення окремих суб'єктивних екологічних прав громадян у рамках реалізації права на безпечне довкілля.

Контрольні питання (письмово)

1. Зобразіть схематично особливості еколого-правового статусу людини і громадянина.
2. Обґрунтуйте особливості адміністративно-правового забезпечення права на безпечне довкілля в умовах воєнного стану.

Практичні завдання (письмово)

1. Аналіз судової справи.
Див. посилання: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104177810>.
За схемою: справа про ... , регіон, суть справи, сторони, суть проблеми, основні факти, аргументи сторін, позиція суду.

Питання для проведення поточного контролю самостійної роботи (письмово, в окремому зошиті для КСР)

1. На основі доповіді Краснової Ю. А. (Міжнародний судовий форум «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав», 7 листопада 2019 року, https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/prezentatsiia_6.pdf), проаналізуйте проблематику та визначте специфіку забезпечення права на екологічну безпеку в національних судах України. Представте відповідь в вигляді таблиці.

Додаткові джерела для опрацювання

1. Барліт А. Ю. Адміністративно-правовий механізм реалізації та захисту суб'єктивних публічних екологічних прав: дис. на здоб. наук. ст. д-ра філ. Запоріжжя, 2021. http://phd.znu.edu.ua/page/PhD/Barlit_dis.pdf.